

Խ Ո Ւ Ն Ե Կ Ը

բ .

Խունկը՝ rus Ագուս Կարոլիկ Եկեղեցւոյ

(Շար. ՍԻՄԵՆի ս. ք. oqus.ի քիւէն, երես 249):

Սունկի գործածութեան մասին խօսուած ատեն մոռնալու չէ հրեշտակներու որոշ դասակարգերը, ինչպէս նաեւ բնութեան ոգիները, որոնք կրնան աշխատիլ և գործել միմիայն խունկի միջոցով: Սունկի հրեշտակները երկու տեսակ են, թէև ասոնց և ոչ մէկը ծանօթ կամ ըմբռնելի է հասարակ ժողովուրդին: Այս տեսակ խնդիրները մօտէն խուզարկող և ուսումնասիրողները գիտեն որ հրեշտակները բազմատեսակ են: Կան երաժշտութեան հրեշտակներ, որոնք մեծ էակներ են և որոնց արտայայտութեան եղանակը երաժշտութիւնն է, այսինքն ասոնք իրենց միտքը կ'արտայայտեն երաժշտութեան միջոցով ինչպէս որ մենք մեր միտքերը սովորաբար կ'արտայայտենք բառերով ու խօսքերով: Ասոնց համար arpeggio մը հաւասար է ողջունելու, fugue մը՝ խօսակցութեան, և oratorio մը բանախօսութեան:

Կան երանգի հրեշտակներ, որոնց մտքի արտայայտութիւնը տեղի կ'ունենայ իրենցմէ ցոլացող շողշողուն գոյներու գեղատեսական փոփոխութիւններով, ծիածունային լոյսերու փողփողումով:

Նմանապէս կան նաև հրեշտակներ, որոնք կ'ապրին այն բանին մէջ և կ'արտայայտուին անով, որուն մեզի առթած տպաւորութիւնը բուրում եւ անուշահոտութիւն է, թէև այս տեսակ ճանաչողութիւնը աստիճան մը նուաստացնել և նիւթականացնել է այդ ազնիւ արտաբերութիւնները զոր կ'ըմբռնեն անոնք:

Սոյն վերջին դասակարգին մէկ ճիւղին կը պատկանին խունկի հրեշտակները, որոնք կը հրապուրուին անոր թոթափումէն և հաճոյք կը զգան անոր կարելիութիւնները օգտագործելէն:

Կայ նաև ուրիշ դասակարգ մը, որոնք թէև շնորհալի և գեղեցիկ են իրենց տեսակին մէջ, սակայն բառին բուն առումովը հրեշտակներ չեն, և որոնք կը

պատկանին բնութեան ոգիներու ընտանիքին: Ասոնք երևութապէս կը նմանին Տիտիանի կամ Միքայէլ Անժելոյի մանուկ-հրեշտակներուն, միայն թէ թեւեր չունին իրենց ուսերուն վրայ պոսկերներուն վրայ նկարուածներուն պէս: Բուրում և անուշահոտութիւն չէ որ կ'ունենանք երբ ասոնք իրենք զիրինք արտայայտեն, ընդհակառակը, ասոնք բուրումներով է որ կը սնանին, և միշտ կը գտնուին հոն ուր որ անուշահոտութիւն կայ: Ասոնց տեսակը շատ է. կան որ գուհիկ և նողկալի գարշահոտութիւններով կը սնանին (ճենճերներու, գենետաններու, սպանդանոցներու և նմանօրինակ վայրերու հոտեր ևն, Թրգմ.): Կան նաև որ ազնիւ եւ նուրբ բուրումներով կ'ապրին: Այս վերջիններուն մէկ ստորաբաժանումը կը հրապուրուի խունկի հոտով և անպայման ներկայ կը գտնուի ուր որ խունկը կը մխայ:

Երբ Ս. Սեղանը խնկենք, հոն կը ստեղծենք մոգնիսական մթնոլորտ մը որուն մէջ կը պարփակենք այս փոքրիկ սիրուն էակներու հոյլ մը որոնք կը ծծեն սեղանին վրայ ամբարուող հոգեկան ոյժէն բաւական մեծ մաս մը որ ետքը պէտք եղած տեղեր կը բաշխեն պատեհ ժամանակին:

Սունկը բազմակողմանի օգուտներ ունի մեր պաշտամունքին մէջ և խիստ փափաքելի է որ կրցածնուս չափ օգտուինք անոր նշանաւոր յատկութիւններէն: Եթէ կրնայ, մէն մի քահանայ թող պզտիկ բուրվառ մ'ունենայ իր անհատական սեղանին վրայ և գործածէ զայն օրական պատարագի ատեն: Լիբանանի Մարոնի եկեղեցին խունկը կը գործածէ թէ՛ հանգիսաւոր եւ թէ՛ պարզ պատարագներու ատեն, և մենք, Ազատ Կաթոլիկ եկեղեցին, այս խնդրին մէջ անոր օրինակին կը հետեւինք կարելիութեան սահմաններուն մէջ: (Երես 104-105):

Այն մոգնիսական մթնոլորտը որ նախապէս ստեղծուած էր Սր. Սեղանին շուրջը, ալ կը սկսի տարածուիլ ամբողջ ժողովուրդին վրայ, մինչդեռ նոր ներքին գանձարան մը կը կաղմուի Սր. Պատարագի նուիրական առարկաներուն շուրջը: Անհրաժեշտ է որ պատարագիչը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնէ իր ըրածին

ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր շարժումը պատճառող գաղափարին վրայ: Հետեւապէս, լաւ է որ ան ունէ աղօթք չարտասանէ խնկարկութեան պահուն ինչպէս որ սովորութիւն է Հոռովմէական արարողութեան մէջ, ինչ որ պատճառ կը դառնայ ուշադրութեան ցրուելուն: Նախընտրելի է աղօթիլ խնկարկութեան վերջանալէն անմիջապէս յետոյ, երբ պատարագիչը պահ մը կը կենայ սեղանին ճիւղ մէջտեղը, միայնով բուրվառը կը բարձրացնէ դէպի խաչը որ կը գտնուի իր կուրծքին մակարդակին վրայ, ու կ'աղօթէ այսպէս՝

Հոռովմէական

(Պատարագիչը կ'ըսէ, հանդիսաւոր պատարագի առնել, բնձաները խնկարկելու պահուն)

Տէ՛ր, այս խունկը զոր դուն օրհնելիք, բարձրանայ Քու առջեզ, և քու ողորմութիւնդ իջնայ մեր վրայ:

(Սեղանը կը խնկարկէ ու կ'ըսէ.)

Իմ աղօթքս, Տէ՛ր, խունկի պէս ըլլայ քու աչքիդ առջեւ և ձեռքերու բարձրանալը՝ իրիկուն զոհի պէս: Բերանիս վրայ պահապան մը դիր, Տէ՛ր, և դու մը չըթուենքներու վրայ: չըլլայ որ սիրտս հակի չար խօսքերու, և իր մեղքերը չըքմեղացնելու աշխատի:

Ագաս Կարօլիկ

(Պատարագիչը կը խնկարկէ նախ՝ բնձաները, յետոյ սեղանը, եւ անկէ ետք կ'ըսէ.)

Տէ՛ր, ինչպէս որ այս խունկը կը բարձրանայ քու առջեզ, նոյնպէս ալ մեր աղօթքը ելլայ քու աչքիդ առջեւ: Քու սուրբ հրեշտակներդ չըջապատեն քու ժողովուրդդ, և քու օրհնութեանդ ոգին իջնէ անոր վրայ:

Այս աղօթքն է որ շարժման մէջ կը դնէ խունկի հրեշտակները զորս յիշեցինք նախապէս: Շատ սիրուն տեսարան մըն է որ կը պարզուի երբ անոնք սահին սեղանի բարձունքէն դէպի ժողովուրդը, տանելով իրենց հետ անուշահոտութեան խուրձարները զոր կը տարածեն իրենց անցքին ատեն: Այս գործողութեան զբոսաւոր նպատակը կը յայտնուի հետեւեալ խօսքերուն մէջ զոր պատարագիչը կ'ար-

տասանէ բուրվառը վերադարձուցած ատեն. —

Հոռովմէական

(Բուրվառը կը վերադարձնէ բսելով.)

«Տէրը մեր մէջ բռնկեցնէ իր սիրոյն հուրը և իր յաւիտեանական ողորմութեան բոցը: Ամէն»:

Նոյնը կ'ըսէ նաեւ Ագաս Կարօլիկը:

Ասկէ յետոյ պաշտօնէութիւնը, զբաւրաց դասը և ժողովուրդը կը խնկարկուին իրենց աստիճաններուն համեմատ: Երեք նպատակ կայ սոյն գործողութեան մէջ. (ա) Յարգանքի արտայայտութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ տարբեր թիւով բուրվառահարումներով. (բ) Ամբողջ ներկաները պարփակել մագնիսական մթնոլորտին մէջ. (գ) Աշխատիլ որպէսզի իւրաքանչիւր անհատի մէջ գտնուող սիրոյ և նուիրման ուժը զարթոնու և այսպէսով բոլորը լիովին մասնակցին կատարուելիք մեծ գործին (*): Խնկելու գործողութիւնը կը սատարէ անհատներու միջև հոգեկան հաղորդակցութեան, համաժամանակ թոթափումի, որ կրնայ գործածուիլ ոյժի դէպի ներս կամ դէպի դուրս հոսումը զիրացնելու: Պաշտամունքի ներկայ եղող եպիսկոպոսը կը խնկարկուի պատարագիչէն անմիջապէս յետոյ, սակայն բուրվառի ինը շարժումով, փոխանակ վեցի:

Ասկա գործողութիւն մըն է որ կը նշանակէ եպիսկոպոսի աստիճանին ճանաչումը, զայն կ'առնէ մագնիսական մթնոլորտին մէջ, և ասոնցմէ դատ ունի նաեւ հետեւեալ իմաստը: Սոյն խնկարկութիւնը պատահութիւն մը կուտայ եպիսկոպոսին որպէս զի ան յիշեալ մագնիսական մթնոլորտը ողողէ հոգեկան ոյժով մը որուն կենդանի բախտն է ինք (battery): Եպիսկոպոսն մը մշտնջենաւորապէս կը ճառագայթէ, կ'արտաբերուի ոյժ մը զոր կրնայ զգալ անոր մօտեցող ունէ զգայուն անհատ մը: Այս ճառագայթումը զիտումաւոր գործողութիւն մը չէ եպիսկոպոսի կողմէն, սակայն երբոր ինք ուզէ կրնայ ամփոփել

(*) Այս պարբերութիւնը ակնարկութիւն մըն է Ս. Պատարագի առնելէ ետքի ունեցող սակայն միակիական աշխարհ անսեպանի իրողութեան մը, որու մասին հեղինակը լայնօրէն կը խօսի իր գրքին մէջ:

դայն և արձակել որոշ ուղղութիւնով մը: Երբ Եպիսկոպոսը թափորով քալէ, իրմէ ճառագայթող սոյն ոյժը բարերար ազդեցութիւն մը կ'ընէ ժողովուրդին վրայ. երբ ան խնկարկուի, մազնխական մթնոլորտը անմիջապէս կ'ողողուի իրեն վստահուած հոգեկան մասնաւոր ոյժով (նոյն, երես 173-175):

Ասիկա պաշտամունքի մասնաւոր կէտերէն մէկն է. ուստի եւ յաւելուածական խնամք և աշխատանք կը տարուի որպէս զի ժողովուրդը զիւրութեամբ կարենայ խրատեցնել յիշեալ ոյժն ու զօրութիւնը (*): Մարդիկ տարբեր տարբեր խառնուածք ունին. մէկուն ընդունակութիւնը տարբեր է իր դրացիին ունեցածէն: Ոմանք կ'ազդուին որոշ կերպով մը, ուրիշներ բոլորովին տարբեր կերպերով: Ասոր համար է որ Եկեղեցին կը զիմէ մարդու երեք զգայարաններուն, այն է հոտառութեան, լսողութեան և տեսողութեան զգայարաններուն, փափաքուած տպաւորութիւնը գործելու և պէտք եղած արդիւնքը ապահովելու համար:

Հրեշտակային նուրբ մազնխականութիւնը լայնօրէն տարածելու նպատակով է որ պատարագի այս կէտին վրայ խունկ կը ծխենք, նուիրական զանգակը կը հնչեցնենք, և մոմակալները կը բարձրացնեն վառուող մոմերը: Ուր որ խունկը թափանցէ, ուր որ ձայնը հասնի, հոն կը տարածուին յիշուած գերադրականօրէն անոյշ և բարերար թաթաղանթները: Զանգակը որքան յստակ և արծաթային ձայն մ'ունենայ այդքան լաւ կ'ըլլայ ձեռք բերուած արդիւնքը: Զանգակի ձայնը՝ ալ աւելի ազդեցիկ է Եպիսկոպոսի մը կողմէ օրհնուած ըլլալու պարագային, այսինքն եթէ Եպիսկոպոս մը մազնխացուցած ըլլայ

(*) Սբ. Պատարագի ասեմ Ս. Խոսեմէն, պատարագիչէն, հեռակնեւէն, նշխարէն եւայլն, եւայլն բողոքող հոգեկան ոյժին եւ զօրութեան կ'ակնարկուի այս սեղ. Վարձեմ աւելի նրբ կ'ըլլայ բռել որ սոյն ոյժը Աստուծոյ և Աստուծային ոյժն է. իսկ յիշեալ անձ եւ առաքելները կը ծառայեն իբր փոխանցումի միջոց կամ խողովակ, որոնմէ անցնելով է որ ան կը տարածուի Եկեղեցիին եւ ժողովուրդին վրայ: Հետեւապէս, պատարագիչը որքան մաքուր, անբաթիւ, անճնարար եւ հոգեւոր մէկը ըլլայ, այլ համեմատութիւնով մեծ կ'ըլլայ իր միջոցով փոխանցուած ուժն ու զօրութիւնը:

Ծ. Թրգմ.

զայն սոյն նպատակին համար: Սկաւտակի (կոճատ ծնծղայ) գործածութիւնը ևս թոյլատրելի է, պայմանով որ անոյշ և երաժշտական ձայն մ'ունենայ: Հարկ է հոս աւելցնել թէ սկաւտակի հանած շարունակական և ընդհանուր որոտանման ձայնէն աւելի նպատակայարմար են զանգակին տրուած յաջորդական հարուածներու ձայնը: (Երես 198):

Շատ խունկ գործածել պէտք է Ս. Պատարագի ատեն նշխարի բարձրացումի պահուն, որովհետեւ ներկայ եղող հրեշտակները իրենց խորհուրդները զէպի վեր կ'ուղղեն խունկի միջոցով, այսինքն անոր մէջ և անոր հետ: Երբ պատարագի աւարտելէն ետքը պահուի նշխարը, միշտ հրեշտակներ կը տեսնուին անոր շուրջը. ո՛չ միայն անոր համար որ ասոնք կ'ըմբռնեն զայն (պատարագի նշխարը) պարտւող հոգեկան ճառագայթումը այլ նաև անոր համար որ զայն պահպանելն ու անոր սպասարկելը մեծ բարեբաղդութիւն մը կը նկատեն անոնք: (Երես 241): (*)

The Science of Sacraments զիրքէն Հայացուց
Աղեփանդիս ԼՈՒՍՍՐԱՐ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱԿԵՐԱՑՈՒԱԾ

Վերջին պահուն, երբ քերս արդէն մամուլի տակ էր, ուրախութեամբ ստացանք տեղական Կառավարութեան հիշ. 31 բուակիր եւ իւր 14. 211/10/9 պատշտակիրը, որով կը հաղորդուէր քե՛նորին Վեհ. ԹԱԳԱՌՈՐ-ՎԱՅՍՐԸ վաւերացուցած է Երուսաղէմի Ս. Արքուդիւն արժանընթիւ Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոսի ընտրութիւնը:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԹԻՒՈՎ

Մատենախօսական մը՝ մեր ամենաթանկագին աշխատակիցներէն Թ. Ե. Գ. ի կողմէ՝ Մկրտիչ Եսայ. Ազաւնունիի «Հայկական Վանքեր եւ Եկեղեցիներ Ս. Երկրին մէջ» գործին վրայ:

(*) Այս գրութեան առաջին մասին առթիւ գրած էինք. «... Ինքնին ընդ մը չափազանցեալ՝ քայքայ հաւատաւորներ կը պարունակէ այս կտորը եւ զաղափար մը կուտայ ազատ ունեւորներու (եւ Ազատ Կաթողիկոսներու) մայրնութեան մասին՝ այս տեսակէտով»:

ԻՄԲ.